

Nr 144.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning i vissa fall för hagelskador; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, *fråga om ersättning av statsmedel i vissa fall för hagelskador* och anför därvid följande.

Under juli och augusti månader 1944 inträffade flerstädes i landet osedvanligt svåra hageloväder med påföljd att växande gröda och i vissa fall även byggnader skadades. I anledning härav ha till Kungl. Maj:t från myndigheter, sammanslutningar och enskilda inkommit ett antal framställningar om ersättning av statsmedel till de jordbrukare, som sålunda tillskyndats förluster. Framställningarna avse jordbrukare i följande län, nämligen Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs och Jämtlands län. I de fall, där framställningarna

icke gjorts av vederbörande länsstyrelse, ha yttranden inhämtats från dessa. Härjämte ha infortrade utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen, statskontoret och riksräkenskapsverket.

I fråga om antalet i framställningarna upptagna jordbrukare, värdet av de lidna skadorna samt den vederbörande i vissa fall tillkommande försäkringsersättningen torde få hänvisas till följande sammanställning.

L ä n	Antal skadelidande	Skadans totalvärde kronor	Försäkringsersättning kronor
Östergötlands	154	975 126: 29	505 026: 01
Jönköpings.....	13	9 624: 36	—
Kalmar	26	69 087: 65	—
Gotlands.....	23	13 461: 90	—
Kristianstads.....	30	12 953: 66	—
Älvsborgs	73	61 437: 74	—
Skaraborgs.....	67	122 910: 21	—
Värmlands.....	30	6 664: 02	—
Gävleborgs.....	84	27 631: 64	—
Jämtlands	47	1 53 153: 90	—
Summa	547	1 352 051: 37	505 026: 01

Beträffande omfattningen av skadorna i de enskilda fallen samt de skadelidandes ekonomiska ställning m. m. torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet. Här torde rörande dessa förhållanden sammanfattningsvis endast få återgivas följande.

Östergötlands län. Skadorna ha uppstått i elva socknar, nämligen Björkeberg, Brunneby, Flistad, Klockrike, Kristberg, Kärna, Ledberg, Lönsås, Rappestad, Västerlösa och Älvestad. I en del av området ha skadorna varit så stora, att höstvetete och vårstråsäd i stort sett totalt förstörts samt rotfrukts- och potatisblast fullständigt avslagits. Den sammanlagda arealen av skadad gröda har angivits till omkring 2 300 hektar, fördelade på 154 brukningsdelar.

Av tillgängliga uppgifter framgår, att de drabbade fastigheternas arealer äro av mycket växlande storlek, från ett par hundra hektar till mindre än ett hektar. Det övervägande flertalet utgöres dock av fastigheter om mindre än 50 hektar. Även de skadelidandes — 154 jordbrukare — ekonomiska ställning är varierande; de flesta ha dock taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt till belopp av 5 000 kronor och därunder. Den deklarerade förmögenheten uppgår i omkring hälften av fallen till högst 20 000 kronor. Det må emellertid anmärkas, att i ett tjugotal fall uppgifter rörande vederbörandes ekonomiska förhållanden saknas. Förhållandet mellan de skadelidandes ekonomiska ställning och värdet av skadan är mycket olika, i vissa fall synes disproportionen vara högst betydande. Såsom framgår av förut återgivna tabell har emellertid ett antal jordbrukare — enligt uppgift 81 — haft hagelskadeförsäkring. Den ersättning dessa på grund härav äro berättigade till, synes med ledning av förefintliga uppgifter i ungefär halva antalet fall komma att täcka de lidna skadorna. Definitiv skadereglering har dock i stor utsträckning icke skett. För de 73 jordbrukare, som icke haft försäkring, ha skadorna värderats till 478 930 kronor 16 öre.

¹ Däri inbegripet skada å byggnader.

I ansökningen har anförts, att de jordbrukare, som sålunda icke haft hagelskadeförsäkring, i många fall komme att bliva ekonomiskt mycket illa ställda, stundom rent ruinerade. Härjämte har framhållits, att ifrågavarande skador även för de hårdast drabbade kommunerna som sådana komme att medföra kännbara ekonomiska konsekvenser.

Jönköpings län. Inom ifrågavarande län ha skadorna förekommit inom Bäckaby och Linderås socknar, varigenom 6 jordbrukare i förstnämnda socken och 7 i sistnämnda socken åsamkats förlust. Av dessa har ingen haft hagelskadeförsäkring. Skadorna ha i blott ett par fall uppskattats till ett värde av över 1 000 kronor och i intet fall till mindre belopp än omkring 250 kronor. De drabbade jordbrukarna äro enligt uppgift alla mindre jordbrukare med i regel högst 10 hektar åker. I fråga om deras ekonomiska förhållanden har uppgivits, att den behållna förmögenheten i 6 fall, därav hälften från vardera socknen, uppgår till mellan 10 000 kronor och 20 000 kronor, medan den i endast ett fall — från Linderås socken — understiger omkring 3 000 kronor.

Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i yttrande över de 6 i Bäckaby hemmahörande jordbrukarnas framställning framhållit, att hageloväder icke på mycket länge förekommit i trakten, varför det vore helt naturligt, att vederbörande icke haft försäkring mot hagelskada. Med hänsyn härtill samt nämnda jordbrukares ekonomiska förhållanden har förvaltningsutskottet tillstyrkt deras framställning.

Länsstyrelsen i Jönköpings län, som jämväl blott yttrat sig över framställningen från jordbrukarna i Bäckaby socken, har erinrat om möjligheten att erhålla hagelskadeförsäkring mot med hänsyn till nämnda jordbrukares odlade areal ringa premie. På grund härav samt vad angående vederbörandes ekonomiska förhållanden upplysts har styrelsen avstyrkt bifall till framställningen.

Kalmar län. I länet ha 26 jordbrukare inom Arby och Hagby socknar tillfogats förluster på grund av hageloväder, av vilka ingen haft hagelskadeförsäkring. Skadorna ha i 5 fall värderats till mindre än 1 000 kronor samt i 5 fall till över 4 000 kronor, därav 2 över 7 000 kronor. Enligt lämnade uppgifter uppgår vederbörande skadelidandes behållna förmögenhet i cirka 10 fall till 20 000 kronor eller mera, därav i 5 fall till över 40 000 kronor. I blott 3 fall har densamma angivits till lägre belopp än 10 000 kronor. Härvid är emellertid att märka, att 7 av ifrågavarande jordbrukare vägrat lämna länsstyrelsen uppgift om sina förmögenhetsförhållanden.

Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att i de drabbade områdena hageloväder vore en ytterst sällsynt naturkatastrof, varför det icke kunde anses klandervärt, att vederbörande icke haft hagelskadeförsäkring. Med hänsyn härtill samt skadornas storleksordning har förvaltningsutskottet hemställt, att bidrag av statsmedel beviljades till täckande av de uppkomna förlusterna.

Länsstyrelsen i Kalmar län har ansett, att de jordbrukare, som vägrat lämna uppgift rörande sina ekonomiska förhållanden, icke syntes böra komma i fråga till ersättning. Beträffande övriga sökande har länsstyrelsen tillstyrkt, att ersättning tillerkändes 9 av dessa med vissa angivna belopp å tillhoppa 26 299 kronor 80 öre.

Gotlands län. I länet ha 13 jordbrukare från Havdhems och Näs socknar samt 10 från Ganthems och Stenkyrka socknar drabbats av hagelskada, därav i ett fall å byggnad till ett värde av 167 kronor 60 öre. Hagelskadeförsäkring har icke i något fall förefunnits. Skadorna ha fördelats tämligen jämnt å jordbrukarna i fråga och ha i de flesta fall beräknats till be-

lopp understigande 1 000 kronor. Enligt uppgift utgöras emellertid ifrågasvarande jordbrukare huvudsakligen av småbrukare eller mindre hemmansägare med relativt små arealer brukad åker och — särskilt vad angår de i Ganthems och Stenkyrka socknar hemmahörande — svag ekonomi. Vad sålunda uppgivits synes i stort sett bekräftat av tillgängliga handlingar rörande vederbörandes ekonomiska förhållanden.

Länsstyrelsen i Gotlands län har hemställt, att de i ekonomiskt avseende sämst ställda jordbrukarna från Havdhems och Näs socknar i skälig utsträckning måtte tillerkännas ersättning av statsmedel, medan styrelsen i fråga om de i Ganthems och Stenkyrka socknar hemmahörande hemställt, att samtliga måtte tillerkännas skälig dylik ersättning.

Kristianstads län. 30 jordbrukare inom Hästveda, Osby och Verums socknar ha tillfogats skador av ifrågasvarande slag. Skadornas värde har blott i ett par fall beräknats till mer än 1 000 kronor och i 4 fall till belopp under 100 kronor. Hagelskadeförsäkring har icke förekommit. Av de skadelidande ha blott ett par taxerats för en inkomst över 3 000 kronor. Cirka 10 ha haft en inkomst under 1 000 kronor.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har under hänsynstagande till vederbörandes ekonomiska förhållanden funnit sig böra hemställa, att understöd beviljades 15 av ifrågasvarande jordbrukare med närmare angivna belopp å tillhopa 7 710 kronor. Övriga sökande har länsstyrelsen ansett icke befinna sig i sådana ekonomiska omständigheter, att de lämpligen kunde föreslås till erhållande av understöd.

Älvsborgs län. Ifrågasvarande skador ha inträffat i Dalstorps och Grönahögs socknar samt ha berört 73 jordbrukare. Hagelskadeförsäkring har icke förelegat beträffande någon av dessa. Det beräknade värdet av skadorna har varierat från i 8 fall 100 kronor eller därunder till i 4 fall över 2 000 kronor, vilka värden emellertid i regel stå i proportion till fastigheternas storlek. I nära hälften av fallen ligger skadevärdet mellan 500 kronor och 1 500 kronor. Värdena synas emellertid vara i någon mån osäkra. De skadelidande ha i cirka 45 fall taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt för ett belopp mellan 1 000 kronor och 3 000 kronor och i 6 fall för ett belopp under 1 000 kronor. I några fall saknas emellertid dylik uppgift. Den behållna förmögenheten har i cirka 25 fall angivits till belopp över 10 000 kronor, medan i 10 fall densamma ej överstigit omkring 1 000 kronor eller brist angivits föreligga.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har tillstyrkt bifall till framställningarna.

Skaraborgs län. De inom länet förekomna skadorna ha inträffat inom socknarna Forsby, Hagelberg, Locketorp, Norra Kyrketorp och Öm samt ytterområdena av Skövde stad. Cirka 484 hektar sädesodling ha beräknats blivit skadade, varigenom 67 jordbrukare lidit förluster. Ingen av dessa har haft hagelskadeförsäkring. Fastigheternas storlek uppgår i de flesta fall till mindre än 20 hektar. De skadelidande ha i allmänhet taxerats till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt till ett belopp av mellan 1 000 och 3 000 kronor, medan den behållna förmögenheten upptagits till förhållandevis större belopp. Även inom detta län synes emellertid i flera fall en avsevärd disproportion mellan vederbörandes ekonomi och den lidna skadan föreligga.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län har anfört i huvudsak följande.

Av den verkställda besiktningen framgår, att skadorna å grödan äro mycket omfattande och att i många fall mer än hälften av den väntade spannmålsskörden spolierats. Med hänsyn härtill och då de av skadorna drabbade synas vara i mindre god ekonomisk ställning kan det vara befogat och skäligt, att det allmänna i viss utsträckning bisträcker dem. Visserligen kan det

principiellt anses oriktigt att så sker i fall som de föreliggande, där vederbörande haft möjlighet att genom försäkring skydda sig mot skadorna. Då länsstyrelsen emellertid förspott, att statsbidrag ifrågasatts att utgå i liknande fall i andra delar av landet samt det här i åtskilliga fall gäller att förebygga verkligt allvarliga svårigheter för vissa jordbrukare, vill länsstyrelsen förordna, att anslag av allmänna medel lämnas även i föreliggande fall. Då emellertid det allmänna i allt fall ej torde böra täcka totala skadebeloppet, synes bidrag av allmänna medel till skadornas lindrande skäligen icke böra överstiga 50 procent av det i vart fall uppskattade skadebeloppet. Då därjämte en behovsprövning bör äga rum, synes ett anslag å förslagsvis 50 000 kronor böra ifrågakomma för länet, att av länsstyrelsen i samråd med länets hushållningssällskap användas såsom bidrag utan återbetalningsskyldighet till sådana ägare eller brukare av här ifrågavarande gårdar, som äro i verkligt behov därav. Såsom länets förvaltningsutskott föreslagit bör såsom särskilt villkor för bidrags erhållande fordras, att vederbörande förbinder sig att teckna och under närmaste fem år vidmakthålla hagelskadeförsäkring.

Värmlands län. De inom förevarande län inträffade skadorna ha varit begränsade till Gräsmarks socken samt ha drabbat inalles 30 jordbrukare, av vilka ingen haft hagelskadeförsäkring. Det uppskattade värdet av de åsamkade förlusterna har i regel varit ringa och i ej mindre än två tredjedelar av fallen lägre än 100 kronor. Endast en av de skadelidande — en trädgårdsmästare som fått sin handelsträdgård förstörd — synes ha råkat i verkligt ekonomiskt nödläge; de övrigt ha lidit en i förhållande till sin ekonomiska ställning relativt obetydlig förlust.

Länsstyrelsen i Värmlands län har för sin del anfört i huvudsak följande.

Länsstyrelsen anser — bortsett från den rent principiella frågan huruvida ej vederbörande själva bort genom hagelskadeförsäkring eller dylikt ha skyddat sig mot förluster av ifrågavarande slag — de uppskattade skadorna i förhållande till de skadelidandes ekonomiska resurser icke vara av den storleksgrad och omfattning att hjälp av statsmedel skäligen bör komma till stånd. Ett undantag härvid kan och bör måhända göras i fråga om den förstörda handelsträdgården, vars ägare obestriddligen drabbats synnerligen hårt av det inträffade och vars möjligheter att fortsätta sin rörelse torde vara mycket ovissa. Styrelsen är emellertid synnerligen tveksam i fråga om tillstyrkande av bidrag jämväl i vad det gäller detta fall. Å andra sidan har styrelsen givetvis icke något att erinra, därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl att bevilja sådant bidrag och vill styrelsen för sådan händelse föreslå ett bidragsbelopp av 1 200 kronor.

Gävleborgs län. Framställningarna avse 84 jordbrukare i Alfta, Bergsjö, Bollnäs, Enångers, Forsa och Norrbo socknar. Skadorna ha icke uppskattats till några större belopp och ha varit fördelade tämligen jämnt på de olika jordbrukarna. Blott i några få fall ha skador överstigande ett värde av 1 000 kronor uppstått och i cirka 70 fall har värdet legat under 500 kronor. För jämförelse med nämnda värden har värdet av ifrågavarande jordbrukares totalskörd år 1944 beräknats. Av denna beräkning framgår, att totalskördens värde i allmänhet legat mellan 500 kronor och 3 000 kronor. I fråga om de skadelidandes ekonomi har i cirka 35 fall vederbörande kommunalnämnd direkt utsagt, att densamma vore mindre god, svag, dålig eller mycket dålig. Den behållna förmögenheten har enligt uppgift i cirka 25 fall överstigit 10 000 kronor. Blott i 7 fall har den angivits understiga 1 000 kronor.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har tillstyrkt bifall till framställningarna.

Jämtlands län. Hagelskadorna ha förekommit inom följande fyra socknar, nämligen Frösö, Marieby, Norderön och Sunne. Härigenom ha ägare eller brukare till 47 fastigheter tillskyndats förluster. Inom stora delar av det av hagelovädren berörda områdena har grödan helt förstörts. Hagelskadeförsäkring har icke i något fall förelegat. Ifrågavarande fastigheter ha uppgivits vara av den storleksordning, att deras avkastning i stort sett endast förslår till den egna försörjningen. Värdet av de lidna skadorna har uppskattats till belopp mellan cirka 100 och 5 700 kronor, i något mindre än halva antalet fall till mer än 1 000 kronor. I dessa fall ha emellertid i regel tillkommit skador å byggnad, vilka skador totalt uppskattats till ett värde av cirka 15 000 kronor. Ehuru tillgängliga uppgifter rörande de skadelidandes ekonomiska förhållanden i viss mån äro ofullständiga synes dock ådagalagt, att dessas ekonomi i åtskilliga fall är svag.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har — under framhållande av att ifrågavarande skador i flertalet fall drabbat vederbörande synnerligen hårt samt underlåtenheten att ha försäkring mot hagelskada med hänsyn till i orten rådande förhållanden icke borde läggas dem till last — hemställt, att högsta möjliga belopp måtte ställas till styrelsens förfogande för täckande av förevarande förluster.

Lantbruksstyrelsen har inledningsvis erinrat om att styrelsen tidigare i utlåtanden över liknande framställningar givit uttryck åt den åsikten att, då skydd mot skada av här ifrågavarande slag kunde vinnas genom försäkring, statsunderstöd av principiella skäl icke borde utgå för förlust, som vållats genom dylik skada. Denna uppfattning har styrelsen förklarat sig i princip alltjämt vidhålla.

I fråga om framställningen om ersättning för inom Östergötlands län förekomna hagelskador och därmed sammanhängande spörsmål har lantbruksstyrelsen anført i huvudsak följande.

Det synes sannolikt, att den försäkring i fråga om skördeutsikterna, som kommit till uttryck för Östergötland i dess helhet, även gjort sig märkbar inom det av skadorna drabbade området, och det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida det definitiva skörderesultatet inom området, därest hagelovädret icke inträffat, skulle ha uppnått den nivå, värderingsnämnden lagt till grund för sin bedömning av skadornas storlek. De vid värderingen upptagna värdena å skadorna utgöra vidare bruttovärden av den uppskattade skördeminskningen. Styrelsen vill härvid erinra, att sagda belopp icke kunna betraktas såsom förlorad nettointkomst.

Oavsett nu anförda erinringar giver emellertid den verkställda utredningen vid handen, att de förluster, som genom ifrågavarande hagelskador åsamkats de berörda jordbrukarna, i många fall äro av den storleksordning, att ett mellankommande från det allmännas sida synes erforderligt, för att vederbörande skall kunna fortsätta jordbruksdriften. Skadorna torde vidare icke bli va utan konsekvenser för de kommuner, som främst beröras därav. Ifrågavarande skador ha vidare haft till följd, att betydande ekonomiska anspråk kommit att ställas på de inom området verksamma ömsesidiga försäkringsföretagen. Man torde därför ha anledning antaga, att skadorna komma att medföra återverkningar i form av förhöjda premier eller särskilda uttaxeringar även för övriga jordbrukare inom länet, vilka tecknat försäkring mot hagelskada i nu berörda företag. Det synes med hänsyn härtill böra

överbägas, huruvida icke vid eventuell beviljande av understöd av statsmedel för ifrågavarande ändamål bidrag i viss omfattning bör utgå jämväl i det fall försäkring förelegat.

I förevarande fall synes lämpligen ett visst mindre bidrag, förslagsvis 25 procent av den utav värderingsnämnden beräknade skadan böra utgå i samtliga de av skadegörelsen berörda fallen, oavsett om vederbörande jordbrukare haft försäkring mot hagelskada eller icke. Därutöver torde ett visst belopp böra ställas till länsstyrelsens i länet förfogande att utdelas till sådana jordbrukare, som ej haft försäkring mot hagelskada och som äro i behov av ytterligare hjälp. I varje särskilt fall synes understöd i regel böra utgå med sammanlagt högst 50 procent av det belopp, vartill skadan uppskattats. Länsstyrelsen torde dock böra bemyndigas att, därest speciella förhållanden så nödvändigtvis påkalla, utlämna understöd med tillhoppa intill 75 procent av nyssnämnda belopp. Såsom villkor för åtnjutande av bidrag bör föreskrivas, att vederbörande jordbrukare skall förbinda sig att under de närmaste fem åren ha sina grödor försäkrade mot hagelskada. Därest förutnämnda grundbidrag av förslagsvis 25 procent av den uppskattade skadan beviljas jordbrukare, vilken haft försäkring mot hagelskada och vilken genom vederbörande försäkringsföretag erhållit ersättning för de lidna skadorna, synes bidraget böra utgå till vederbörande försäkringsföretag under villkor att sålunda beviljat bidrag utnyttjas till att hålla premierna för försäkring mot hagelskada inom länet så låga som möjligt.

Därest understöd av statsmedel skulle beviljas enligt i det föregående angivna grunder skulle härför erfordras ett belopp av i runt tal 290 000 kronor, varav omkring 244 000 kronor skulle motsvara det föreslagna grundbidraget å 25 procent av skadornas uppskattade värde. På grund av vad sålunda anförts föreslår lantbruksstyrelsen att under angivna villkor ett belopp av intill 290 000 kronor ställes till länsstyrelsens i Östergötlands län förfogande att efter länsstyrelsens beprövande utdelas såsom understöd utan återbetalningsskyldighet till de av ifrågavarande hagelskador drabbade jordbrukarna.

Av vad lantbruksstyrelsen yttrat rörande framställningarna från övriga län må här återgivas följande.

Styrelsen har granskat de verkställda värderingarna av skadorna i de olika fallen och därvid i stort sett icke funnit anledning till anmärkningar. Emellertid har styrelsen framhållit vissa omständigheter vid värderingarna, vilka medfört att dessa i vissa fall kommit att bliva icke fullt korrekta. Sålunda har styrelsen påpekat att i några fall räknats med större skördar å de av hagelskadorna drabbade fastigheterna än som med hänsyn till de efter skadefallen försämrade skördeutsikterna sannolikt skulle ha förelegat. Vidare ha, enligt vad styrelsen framhållit, i vissa fall något för höga å-priser å den skadade grödan tillämpats. I ett par fall ha värderingarna skett så lång tid efter skadefallet, att de på grund härav icke kunnat bliva fullt noggranna. Med hänsyn till dessa förhållanden har styrelsen ansett, att därest ersättning av statsmedel för de lidna förlusterna skulle beviljas, en översyn av de gjorda värderingarna i flera fall syntes önskvärd, vilken översyn borde ske under medverkan av vederbörande hushållningssällskap.

Med utgångspunkt från den sålunda verkställda granskningen av värderingsinstrumenten har lantbruksstyrelsen anställt en jämförelse för varje län mellan skadornas värde och de skadelidandes ekonomiska förhållanden. Härvid har styrelsen funnit sig böra föreslå, att understöd utan återbetalningsskyldighet i viss utsträckning lämnades på grund av ifrågavarande

skador, varvid ersättning dock icke i något fall syntes böra utgå för skada å byggnad. Enligt vad styrelsen föreslagit skulle understödet till en var skadelidande utgå med högst 50 procent av skadans totalvärde utom vad beträffar Gotlands och Kristianstads län, där ersättningen med hänsyn till vissa särskilt ömmande fall skulle kunna höjas till 75 procent av totalvärdet. Med denna beräkningsgrund skulle för ifrågavarande län, nämligen Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs och Jämtlands, behöva ifrågakomma respektive 4 200, 22 000, 4 000, 6 200, 18 000, 50 000, 2 000, 12 000 och 15 000 kronor, vilka belopp syntes böra ställas till vederbörande länsstyrelses förfogande och fördelas av dessa efter samråd med hushållningssällskapet. Slutligen har lantbruksstyrelsen föreslagit, att i samtliga fall såsom villkor skulle föreskrivas att den sålunda ernone understod, skulle förbinda sig att under de närmaste fem åren ha sin gröda försäkrad mot hagelskada.

Statskontoret har förklarat sig vidhålla sin i tidigare över likartade framställningar avgivna utlåtanden uttalade principiella uppfattning, att då skydd mot ekonomisk förlust i anledning av hagelskada å växande gröda kan vinnas genom försäkring, ersättning av statsmedel icke bör utgå för täckande av dylik förlust. Ämbetsverket har emellertid samtidigt erinrat om att Kungl. Maj:t i tre beslut år 1942 ställt medel ur undsättningsfonden till vissa länsstyrelser förfogande att utdelas till sådana jordbrukare, som i första hand varit i behov av hjälp på grund av lidna förluster genom hagelskador, dock i varje särskilt fall med högst 50 procent av skadans värde. I anslutning härtill har statskontoret vidare yttrat i huvudsak följande.

Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget, att ersättning av statsmedel skulle beviljas i viss utsträckning även i de fall, där ifrågavarande jordbrukare haft försäkring mot hagelskada, samt att bidraget i berörda fall skulle utgå till vederbörande försäkringsföretag kan statskontoret under inga omständigheter förorda. Ett bifall till styrelsens förslag skulle leda till de mest betänkliga följder. Till belysning härav må framhållas, att — enligt från försäkringsinspektionen inhämtade upplysningar — den ekonomiska ställningen för ett av de ifrågavarande försäkringsföretagen, nämligen Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget, måste med ledning av senast tillgängliga uppgifter för år 1943 betraktas såsom synnerligen stark. Bolagets reservfond uppgick nämligen till 6 050 000 kronor och dess regleringsfond till 2 015 000 kronor, d. v. s. bolaget ägde besparade medel å tillhoppa 8 065 000 kronor. En premieförhöjning med anledning av de utgifter, som bolaget hade att vidkännas till följd av ifrågavarande hagelskadeförluster, syntes enligt nyssnämnda källa knappast vara behövlig. Vidare har upplysts, att ett annat av de berörda försäkringsföretagen, nämligen Östergötlands hagelskadeförsäkringsbolag, numera övertagits av förstnämnda bolag, vars ställning på längre sikt härigenom synes ytterligare kunna förstärkas. Av det belopp å 505 026 kronor 1 öre, vartill ifrågavarande försäkringsersättningar uppgå, svara nämnda båda bolag för tillhoppa 366 183 kronor, varav 216 948 kronor 89 öre belöpa å Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget och 149 234 kronor 11 öre å Östergötlands hagelskadeförsäkringsbolag. För återstoden åvilar ersättningskyldigheten Allmänna hagelskadeförsäkringsbolaget, vilket visserligen icke intager lika säker ställning som förstnämnda bolag men dock lär kunna bära en dylik utgift. Statskontoret finner uteslutet, att statlig stödaktion beträffande försäkringsbolag med så pass tryggad ekonomisk ställning, som med nyssnämnda bolag tycks vara fallet, kan bli föremål för allvarligt övervägande.

Enligt ämbetsverkets mening bör ersättning, varom här är fråga, begränsas till att avse allenast de fall, där den skadelidande till följd av den inträffade förlusten försatts i ekonomiskt nödläge. Så torde — med hänsyn till vad i ärendena utretts angående de skadelidandes ekonomiska ställning — vara förhållandet med blott ett fåtal av de i framställningarna avsedda jordbrukarna med undantag för Östergötlands och Skaraborgs län. Statskontoret vill i fråga om nyssberörda kategori skadelidande med hänsyn till Kungl. Maj:ts förenämnda beslut ej motsätta sig, att vederbörande beviljas statsbidrag till täckande av de lidna förlusterna, med undantag dock för de fall, där förlusterna uppstått till följd av skada å byggnad. Sådant bidrag bör utgå i form av understöd utan återbetalningsskyldighet, dock i varje fall med högst 50 procent av skörde förlustens värde. För ändamålet torde ett belopp av förslagsvis 28 300 kronor, därav 13 000 kronor belöpande å Östergötlands län, 1 000 kronor å Gotlands län, 2 200 kronor å Kristianstads län, 2 200 kronor å Älvsborgs län, 6 000 kronor å Skaraborgs län, 600 kronor å Värmlands län, 2 300 kronor å Gävleborgs län samt 1 000 kronor å Jämtlands län, ställas till vederbörande länsstyrelses förfogande. Vad Jönköpings och Kalmar län angår lärer däremot, med hänsyn till vad som utretts angående de skadelidandes ekonomiska ställning, ersättning ej böra ifrågakomma.

Statskontoret har föreslagit, att därest på grund av förevarande framställningar understöd beviljades, undsättningsfonden i första hand skulle tagas i anspråk för ändamålet. Då emellertid av det belopp å 50 000 kronor, som Kungl. Maj:t jämlikt riksdagens medgivande årligen finge använda till understöd utan återbetalningsskyldighet, under innevarande budgetår anlitas 27 000 kronor, skulle ett belopp av $(28\,300 + 27\,000 - 50\,000 =)$ 5 300 kronor icke kunna täckas på detta sätt. För bestridande av sistnämnda belopp borde anlitas nionde huvudtitelns reservationsanslag till extra utgifter.

Riksräkenskapsverket har yttrat följande.

Ingripanden från det allmännas sida för hjälp till enskilda personer begränsas i regel till de fall, där allmänna stödåtgärder anses nödvändiga antingen av sociala skäl eller med hänsyn till statens intresse av att stödja en för riket betydelsefull näringsgren. Likaså bidrager staten till täckning av vissa särskilda, icke självförvållade förluster i sådana fall, där skydd mot förlusten icke kan erhållas genom försäkring och förlusten är av sådan art att skaderegleringen anses böra ankomma på det allmänna. Exempel på sådana förluster äro vissa skador å fiskredskap, av rovdjur dödade tamdjur samt skador orsakade av större översvämningar.

I nu förevarande fall är det emellertid uteslutande fråga om skador, mot vilka vederbörande jordägare kunnat skydda sig genom försäkring. Enligt riksräkenskapsverkets mening skulle det leda till orimliga konsekvenser, om en enskild näringsidkare, som försummat att genom försäkring skydda sig mot sådana skador, skulle kunna påräkna ersättning av allmänna medel för de förluster han genom denna uraktlåtenhet ådragit sig. Därtill kommer, att det i nu förevarande fall — bortsett från Östergötlands län — är fråga om enstaka skador och icke om mera omfattande ödeläggelser. De enskilda jordägarnas förluster kunna — på grund av deras uraktlåtenhet att teckna hagelskadeförsäkring — icke anses helt oförvållade.

Enligt av lantbruksstyrelsen och vissa av länsstyrelserna framlagda förslag skulle ersättning av statsmedel utgå i flertalet skadefall oberoende av vederbörandes ekonomiska ställning och skadornas relativa omfattning. Vidare skulle för Östergötlands län enligt lantbruksstyrelsen förslag även ut-

betalas viss ersättning till försäkringsföretag för av dem ersatta skador, trots att någon utredning om dessa försäkringsföretags ställning icke förebragts och det icke heller visats att vad som inträffat nödvändiggör höjning av försäkringspremierna. Riksräkenskapsverket kan därför icke inse, att de objektiva förutsättningarna för ett statsingripande föreligga, helst som detta skulle kunna medföra icke önskvärda och till sina verkningar svåröverskådliga konsekvenser.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig riksräkenskapsverket icke kunna tillstyrka bifall till framställningarna i deras nu föreliggande form.

Skulle det emellertid befinnas, att vissa jordbrukare inom de berörda områdena råkat i sådant nödläge, att statliga stödåtgärder anses vara ofrånkomliga, bör frågan om dessa åtgärders utformning och omfattning närmast behandlas som ett socialt problem. Jordbruksnäringen såsom sådan blir nämligen knappast lidande av att ett fåtal enskilda jordbrukare ådragit sig förluster genom underlåtenhet att skaffa sig tillräckligt försäkringsskydd. Riksräkenskapsverket anser därför, att eventuella statliga stödåtgärder böra inskränkas till att avse de fall, där vederbörande genom de uppkomna skadorna råkat i sådant nödläge, att han icke utan bidrag från det allmänna är i stånd att fortsätta sin verksamhet som jordbrukare. Med utgångspunkt från denna förutsättning torde statligt understöd endast ifrågakomma för ett fåtal av de jordbrukare, vilka enligt lantbruksstyrelsens utlåtanden ifrågasatts skola erhålla ersättning för hagelskada.

Därest Kungl. Maj:t skulle finna nödvändigt, att statligt understöd lämnas vissa jordbrukare som genom hagelskada kommit i verkligt nödläge, förordar riksräkenskapsverket, att understödet begränsas till hälften av skadebeloppet samt att utbetalning av understödet icke sker innan vederbörande understödstagare för nästkommande år tecknat försäkring mot hagelskada. Medel för ändamålet böra i så fall anvisas ur den av statskontoret förvaltrade undsättningsfonden, och understöden böra utgå utan återbetalningsskyldighet.

I ärendet har sålunda föreslagits, att ersättning för ifrågavarande hagelskador skulle utgå med i följande tabell angivna belopp.

L ä n	Föreslagen ersättning, kronor	
	Lantbruksstyrelsen	Statskontoret
Östergötlands	290 000	13 000
Jönköpings.....	4 200	—
Kalmar	22 000	—
Gotlands.....	4 000	1 000
Kristianstads.....	6 200	2 200
Älvsborgs	18 000	2 200
Skaraborgs.....	50 000	6 000
Värmlands.....	2 000	600
Gävleborgs.....	12 000	2 300
Jämtlands	15 000	1 000
Summa kronor	423 400	28 300

Departements-
chefen.

Såsom av det förut anförda framgår inträffade under sommaren 1944 flerstädes i landet osedvanligt svåra hageloväder, varigenom ett betydande antal jordbrukare tillfogades ekonomiska förluster till följd av skador å växande gröda och i vissa fall även å byggnader. Vid verkställda värderingar ha de

ekonomiska förlusterna av skadorna uppskattats till i runt tal icke mindre än 1 350 000 kronor, varav omkring 15 000 kronor belöpa å skadade byggnader. Av nämnda belopp ha emellertid cirka 500 000 kronor utbetalats eller beräknats komma att bliva utbetalade av vederbörande försäkringsbolag på grund av tecknade hagelskadeförsäkringar.

Såsom en allmän princip i fråga om bistånd från statens sida vid naturkatastrofer eller liknande olyckshändelser har i regel gällt, att staten icke lämnar bistånd i sådana fall, där försäkring mot skadorna kan erhållas. Emellertid torde undantag från denna regel ha förekommit i vissa fall då det på grund av särskilda omständigheter eller billighetshänsyn funnits påkallat. I förevarande fall bör beaktas, att de inträffade hagelovädren synas ha förorsakat svårare och mera omfattande skador än dylika oväder vanligen åstadkomma och att vissa trakter drabbats därav, vilka icke tidigare brukat hemsökas av sådana oväder. Då härtill kommer att ett betydande antal av de drabbade jordbrukarna enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen befinner sig i små ekonomiska omständigheter, finner jag billighetsskäl tala för att staten åtminstone i viss utsträckning lämnar bidrag till de skadelidande för förlusternas täckande.

I fråga om grunderna för utlämnande av dylikt bidrag kan jag i stort sett ansluta mig till vad lantbruksstyrelsen i sådant hänseende föreslagit. Visst bidrag till täckande av förlusterna till följd av skadorna å grödan och byggnaderna torde efter behovsprövning böra kunna lämnas enskilda jordbrukare. I regel torde bidraget icke böra utgå med högre belopp än 25 procent av den summa vartill skadorna skattats. Emellertid synes undantagsvis bidraget böra kunna bestämmas till 50 procent och i särskilt ömmande fall till 75 procent av nämnda summa. Dock finner jag försäkringsbolag icke böra berättigas att i stället för vederbörande skadelidande uppbära ifrågavarande bidrag. Med hänsyn till vad av statskontoret upplysts angående de aktuella försäkringsbolagens ekonomiska ställning torde skäl icke föreligga för att medgiva bolagen en sådan förmån. Det inträffade synes böra för jordbrukarna i allmänhet utgöra en allvarlig maning att skydda sig mot hagelskador genom försäkring, enär föreslagna åtgärden får betraktas såsom en extraordinär engångsåtgärd.

Med utgångspunkt från de av mig förut angivna grunderna för utlämnande av bidrag synes kunna beräknas, att ett belopp av i runt tal 300 000 kronor blir erforderligt för ifrågavarande ändamål. Ett anslag av nämnda storlek synes därför böra anvisas under nionde huvudtiteln å riksstaten för budgetåret 1945/46. Anslaget, som bör benämnas Bidrag till ersättning för hagelskador, synes böra givas karaktär av reservationsanslag. Därest riksdagen skulle anvisa medel för förevarande ändamål, torde det sedermera få ankomma å Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter beträffande grunderna för dispositionen av anslaget, vilket synes böra fördelas genom lantbruksstyrelsens försorg.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Kungl. Maj:ts proposition nr 144.

att till *Bidrag till ersättning för hagelskador* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Per Eldin.